

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВИЙ СТАТУС НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	7
1.1 Поняття та загальна характеристика неповнолітніх як учасників кримінального процесу України.....	7
1.2 Особливий порядок кримінально-процесуального провадження у справах неповнолітніх.....	20
1.3 Співвідношення міжнародного та вітчизняного досвіду кримінально-процесуального провадження щодо неповнолітніх	37
РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПО ЗЛОЧИНАХ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ ІЗ СОЦІАЛЬНО-НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ	57
2.1 Поняття та загальна характеристика терміна „сімейне неблагополуччя” у кримінальному процесі	57
2.2 Визначення окремих проявів сімейного неблагополуччя, що впливають на неповнолітнього як учасника кримінального процесу	76
2.3 Механізм впливу сімейного неблагополуччя на неповнолітнього при розслідуванні кримінальних справ.....	130
РОЗДІЛ 3. ЗАПОБІГАННЯ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ СІМЕЙНОГО НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ НА НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЯК УЧАСНИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	142
3.1 Кримінально-процесуальні заходи профілактики правопорушень неповнолітніх.....	142
3.2 Запобігання негативному впливу сімейного неблагополуччя на неповнолітнього у кримінально-процесуальному провадженні.....	159
3.3 Удосконалення законодавчого забезпечення провадження у справах щодо неповнолітніх	173
ЛІТЕРАТУРА	183
ДОДАТКИ	206

ПЕРЕДМОВА

Останні десятиліття суспільного життя в Україні характеризуються підвищенням напруженості криміногенної обстановки, тривожним показником якої є зростання суспільної небезпеки злочинності неповнолітніх. Кримінальна активність неповнолітніх є значно вищою, ніж у дорослого населення. Але найбільш небезпечною і такою, що потребує уваги, тенденцією є збільшення за останні роки так званих резонансних злочинів, які відрізняються особливим цинізмом і жорстокістю.

Як свідчить аналіз офіційної статистики, на обліку в підрозділах кримінальної міліції у справах дітей ОВС України станом на 1 вересня 2010 року знаходилося 15 401 учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів, що на 7,5 % більше, ніж це було за аналогічний період у 2009 році. Кількість злочинів, вчинених неповнолітніми за цей період зросла на 16,8%; кількість же суїцидів, вчинених неповнолітніми зросла на 12,8%¹. До 2015 року, за даними ГПУ, показник злочинності неповнолітніх зріс на 57%.

Сім'я – первинний осередок суспільства, його соціально-побутова основа, що знаходиться у тісному взаємозв'язку і взаємодії з соціально-виробничою основою суспільства (трудовими колективами). На своєму рівні вона зосереджує, концентрує в життєдіяльності своїх членів, весь комплекс стосунків, що існують в суспільстві, є своєрідним показником економічних, політичних, ідеологічних, соціально-психологічних процесів, що відбуваються в ньому.

Розбудова правової, демократичної держави передбачає реальне забезпечення прав людини і громадянина. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека, визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Тому одним із важливих завдань утвердження в Україні правової, демократичної держави є сучасне реформування правосуддя, яке повинно базуватися на принципах і нормах міжнародного та

¹ Щодо подолання злочинності серед неповнолітніх та організації профілактичної роботи: лист Міністерства освіти і науки України №1/9-623 від 13 вересня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.osvita.ua/legislation/other/8993>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

**Особливості кримінально-процесуального провадження
у злочинах, вчинених неповнолітніми із соціально-неблагополучних сімей**

європейського права у галузі кримінально-процесуального провадження.

Право кожної людини, при визначенні її громадянських прав та обов'язків або при висуванні проти неї будь-якого кримінального обвинувачення на справедливий і відкритий її захист упродовж відведеного терміну незалежним судом, визначено у Конвенції про захист прав людини та основних свобод (1950 р.), яку Україна ратифікувала 17 липня 1997 р. При виконанні зобов'язань щодо забезпечення прав та свобод людини в Україні, за міжнародним договором, слід також враховувати тлумачення Європейського суду з прав людини.

Входження України в світове співтовариство вимагає узгодження національного законодавства та правозастосовчої практики з вимогами міжнародно-правових актів, особливо у сфері забезпечення прав людини. Приєднання України до Конвенції про права дитини зумовило внесення якісних змін до національного законодавства щодо охорони прав неповнолітніх, передбачення нових гарантій їх належного розвитку, особливо у сфері кримінально-процесуальної діяльності. Стандарти здійснення правосуддя, і зокрема захисту прав дитини, містяться і в інших міжнародно-правових документах, насамперед Мінімальних стандартних правилах ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (1985).

Завданням кримінально – процесуального провадження є охорона прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які беруть у ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності, і жоден невинний не був покараний. Але, проведений нами, аналіз правозастосовчої практики свідчить про те, що в практичній діяльності правоохоронних органів і в юридичній науці не виправдано мало уваги приділяється захисту прав неповнолітніх шляхом залучення батьків та законних представників.

Однією з гарантій охорони неповнолітніх є забезпечення їм права на захист у кримінальному судочинстві, і зокрема права на кваліфіковану

правову допомогу з боку захисника і працівників правоохоронних органів щодо забезпечення негативного впливу зі сторони неблагополучної сім'ї. Ефективність інституту захисту значною мірою визначається якістю правових норм, які регулюють механізм забезпечення права на захист у кримінальному процесі. Проте мають місце деякі недоліки у правовому регулюванні захисту в кримінальному провадженні у справах неповнолітніх, і зокрема у забезпеченні можливості реалізації їх процесуальних прав.

У наукових працях, зокрема, М. С. Строговича, Г. П. Саркіянца, О. Л. Ципкіна, Ю. І. Стецовського, з питань забезпечення неповнолітнім права на захист, розглядалися переважно загальні проблеми участі захисника на досудовому слідстві. Деякі аспекти захисту у справах неповнолітніх були предметом дослідження у дисертаціях В. В. Леоненка, А. В. Титаренка, Г. О. Омельченка, А. Б. Романюка, А. Є. Голуб'єва.

Однак наукове дослідження процесуальних гарантій прав неповнолітніх у кримінальному процесі, а також місця забезпечення права на захист у системі принципів кримінального процесу України; процесуальних гарантій права неповнолітніх щодо забезпечення негативного впливу сімейного неблагополуччя на нього під час кримінально-процесуального провадження у справах по злочинах, вчинених неповнолітніми залишається недостатньо висвітлено.

Вивчення національного і міжнародного законодавства, літературних джерел і матеріалів практики кримінального судочинства показує, що дослідження проблем, пов'язаних з особливостями кримінально-процесуального провадження у злочинах вчинених неповнолітніми із соціально-неблагополучних сімей є не досить суттєвим, що породжує певні недоліки при розслідуванні кримінальних справ.

У той самий час дослідження цих особливостей має соціально правову значущість у гарантуванні прав неповнолітніх при здійсненні кримінально-процесуального провадження та забезпечення реалізації принципів і завдань кримінального судочинства й приведення їх до європейських стандартів.